

Vzdělávací oblast: ČLOVĚK A JEHO SVĚT

Vzdělávací předměty: PRVOUKA, PŘÍRODOVĚDA a VLASTIVĚDA

Charakteristika vzdělávacích předmětů PRVOUKA, PŘÍRODOVĚDA a VLASTIVĚDA

Vzdělávací předměty Prvouka, Přírodověda a Vlastivěda vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat. Uplatňují pohled do historie i současnosti a směřuje k dovednostem pro praktický život. Vzdělávání v předmětech Prvouka, Přírodověda a Vlastivěda rozvíjí poznatky, dovednosti a prvotní zkušenosti žáků získané ve výchově v rodině a v předškolním vzdělávání. Žáci se učí pozorovat a pojmenovávat věci jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti a utváří se tak jejich prvotní ucelený obraz světa. Poznávají sebe i své nejbližší okolí a postupně se seznamují s místně i časově vzdálenějšími osobami i jevy a se složitějšími ději. Učí se vnímat lidi a vztahy mezi nimi, všimnout si podstatných věcných stránek i krásy lidských výtvorů a přírodních jevů, soustředěně je pozorovat a přemýšlet o nich. Při osvojování poznatků a dovedností se žáci učí vyjadřovat své myšlenky, poznatky a dojmy, reagovat na myšlenky, názory a podněty jiných. Podmínkou úspěšného vzdělávání v dané oblasti je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování. K tomu významně přispívá i osobní příklad učitelů. Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru člověk a jeho svět je členěn do pěti tematických okruhů:

1. V tematickém okruhu **Místo, kde žijeme** (v předmětu Prvouka v 1.-3. ročníku a v předmětu Vlastivěda ve 4. a 5. ročníku) ve se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Učí se do tohoto každodenního života vstupovat s vlastní aktivitou a představami, hledat nové i zajímavé věci a bezpečně se v tomto světě pohybovat. Důraz je kladen na dopravní výchovu, praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků. Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.
2. V tematickém okruhu **Lidé kolem nás** (v předmětu Prvouka v 1. -3. ročníku a v předmětu Vlastivěda ve 4. a 5. ročníku) si žáci postupně osvojují a upevňují základy vhodného chování a jednání mezi lidmi, uvědomují si význam a podstatu tolerance, pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášenlivosti a rovného postavení mužů a žen. Poznávají, jak se lidé sdružují, baví, jakou vytvářejí kulturu. Seznamují se se základními právy a povinnostmi, ale i s problémy, které provázejí soužití lidí, celou společnost nebo i svět (globální problémy). Celý tematický okruh tak směřuje k prvotním poznatkům a dovednostem budoucího občana demokratického státu.

3. V tematickém okruhu **Lidé a čas** (v předmětu Prvouka v 1. -3. ročníku a v předmětu Vlastivěda ve 4. a 5. ročníku) se žáci učí orientovat v dějích a v čase. Poznávají, jak a proč se čas měří, jak události postupují v čase a utvářejí historii věcí a dějů. Učí se poznávat, jak se život a věci vyvíjejí a jakým změnám podléhají v čase. V tematickém okruhu se vychází od nejznámějších událostí v rodině, obci a regionu a postupuje se k nejdůležitějším okamžikům v historii naší země. Podstatou tematického okruhu je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země. Proto je důležité, aby žáci mohli samostatně vyhledávat, získávat a zkoumat informace z dostupných zdrojů, především pak od členů své rodiny i od lidí v nejbližším okolí, aby mohli společně navštěvovat památky, sbírky regionálních i specializovaných muzeí, veřejnou knihovnu atd.
4. V tematickém okruhu **Rozmanitost přírody** (v předmětu Prvouka v 1. -3. ročníku a v předmětu Přírodověda ve 4. a 5. ročníku) žáci poznávají Zemi jako planetu Sluneční soustavy, kde vznikl a rozvíjí se život. Poznávají velkou rozmanitost i proměnlivost živé i neživé přírody naší vlasti. Jsou vedeni k tomu, aby si uvědomili, že Země a život na ní tvoří jeden nedílný celek, ve kterém jsou všechny hlavní děje ve vzájemném souladu a rovnováze, kterou může člověk snadno narušit a velmi obtížně obnovovat. Na základě praktického poznávání okolní krajiny a dalších informací se žáci učí hledat důkazy o proměnách přírody, učí se využívat a hodnotit svá pozorování a záznamy, sledovat vliv lidské činnosti na přírodu, hledat možnosti, jak ve svém věku přispět k ochraně přírody, zlepšení životního prostředí a k trvale udržitelnému rozvoji.
5. V tematickém okruhu **Člověk a jeho zdraví** (v předmětu Prvouka v 1. -3. ročníku a v předmětu Přírodověda ve 4. a 5. ročníku) žáci poznávají především sebe na základě poznávání člověka jako živé bytosti, která má své biologické a fyziologické funkce a potřeby. Poznávají, jak se člověk vyvíjí a mění od narození do dospělosti, co je pro člověka vhodné a nevhodné z hlediska denního režimu, hygieny, výživy, mezilidských vztahů atd. Získávají základní poučení o zdraví a nemocech, o zdravotní prevenci i první pomoci a o bezpečném chování v různých životních situacích, včetně mimořádných událostí, které ohrožují zdraví jedinců i celých skupin obyvatel. Žáci si postupně uvědomují, jakou odpovědnost má každý člověk za své zdraví a bezpečnost i za zdraví jiných lidí. Žáci docházejí k poznání, že zdraví je nejcennější hodnota v životě člověka. Potřebné vědomosti a dovednosti získávají tím, že pozorují názorné pomůcky, sledují konkrétní situace, hrají určené role a řeší modelové situace.

Cílové zaměření vzdělávacích předmětů:

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- a) utváření pracovních návyků v jednoduché samostatné i týmové činnosti,
- b) orientaci ve světě informací a k časovému a místnímu propojování historických, zeměpisných a kulturních informací,

- c) rozšiřování slovní zásoby v osvojovaných tématech, k pojmenovávání pozorovaných skutečností a k jejich zachycení ve vlastních projevech, názorech a výtvorech,
- d) poznávání a chápání rozdílů mezi lidmi, ke kulturnímu a tolerantnímu chování a jednání na základě společně vytvořených a přijatých nebo obecně uplatňovaných pravidel soužití, k plnění povinností a společných úkolů,
- e) samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání, k efektivní, bezproblémové a bezkonfliktní komunikaci i v méně běžných situacích, k poznávání a ovlivňování své jedinečnosti (možností a limitů),
- f) utváření ohleduplného vztahu k přírodě i kulturním výtvorům a k hledání možností aktivního uplatnění při jejich ochraně,
- g) přirozenému vyjadřování pozitivních citů ve vztahu k sobě i okolnímu prostředí
- h) objevování a poznávání všeho, co jej zajímá, co se mu líbí a v čem by v budoucnu mohl uspět,
- i) poznávání podstaty zdraví i příčin nemocí, k upevňování preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v různých situacích ohrožení vlastního zdraví a bezpečnosti i zdraví a bezpečnosti druhých,
- j) učit žáky pozorovat přírodní jevy a orientovat se v prostoru a čase
- k) na základě činností a pozorování vytvářet nové představy o jednoduchých, chápání žáků dostupných ale podstatných věcech a jevech, které je obklopují doma, ve škole, v obci, vést žáky k tomu, aby předměty a jevy pojmenovávali a vyjadřovali o nich své myšlenky, soudy, názory,
- l) učit žáky, aby na základě svých vlastních zkušeností docházeli k jednoduchým pojmům a objevování souvislostí,
- m) vytvářet u žáků pozitivní vztah k rodině, spolužákům, škole, domovu i k přírodě a rozvíjet pozitivní vlastnosti žáků,
- n) dát žákům základní poučení o lidském těle a ochraně zdraví,
- o) naučit žáky cílevědomému osvojování základních hygienických návyků a návyků kulturních,
- p) učit žáky objevovat vztahy mezi živou a neživou přírodou, chápat souvislosti rovnováhy v přírodě a sledovat vzhled přírody v souvislosti s činností člověka,
- q) sledovat změny v přírodě v souvislosti s pohyby Země ve vesmíru,
- r) vést žáky ke sledování živých přírodnin v existujících společenstvech a chápání jejich vzájemné závislosti a začlenění do prostředí,
- s) učit žáky pozorovat základní projevy přírodnin a podle nich vyvozovat třídění do systému,
- t) vést žáky k objevování přírodních jevů na základě pozorování a pokusů,
- u) učit žáky pozorovat vlastní tělo a na základě poznatků vést k chápání funkcí a činností jednotlivých soustav,
- v) přiblížit žákům vznik života před narozením a sledovat jeho vývoj po narození,

w) učit žáky sledovat činnosti ohrožující zdraví a život člověka a vyvozovat z nich poučení pro zdravý způsob života.

1. období (1. až 3. ročník)

Charakteristika výuky vzdělávacího předmětu Prvouka:

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je v 1. a 2. ročníku realizována prostřednictvím vzdělávacího předmětu Prvouka s časovou dotací dvou hodin, ve 3. ročníku bude předmět dotován třemi hodinami. Cíle vzdělávání jsou naplňovány prostřednictvím získávání vlastních zkušeností žáků. Učitel řídí vyučování tak, aby žáci docházeli k novým poznatkům zejména na základě vlastních činností a přímého pozorování. Žáci mohou různé věci a jevy pozorovat např. při řízených činnostech, na vycházkách, na školní zahradě, při pokusování, při zacházení s různými nástroji a předměty. Průběžně a v souvislosti s různými vyučovacími předměty vedeme žáky k tomu, aby výsledky svých pozorování, zjištění a objevování zaznamenávali různými způsoby - výtvarně i písemně. V tomto období využíváme co nejvíce regionálních přírodních i společenských jevů. Charakteristické pro výuku vzdělávacího předmětu v 1. období základního vzdělávání je její prolínání s učivem ostatních předmětů. Právě toto prolínání témat dává možnost vytváření mnoha malých projektů, které výuku obohatí a učivo spojí se životem kolem dětí. Výuku předmětu prvouka vhodně doplňují obrazy, videozáznamy, filmy, besedy, vycházky i exkurse.

V 1. ročníku se žáci učí pozorovat rostliny, zvířata a věci, které je obklopují ve škole, doma, venku. Učí se všimnout si změn v přírodě, které mohou během roku pozorovat a všimají si, jak tyto změny zasahují do života lidí i zvířat. Učivo je využíváno v průběhu celého roku v matematice, často je propojováno i s ostatními vyučovacími předměty. Jednotlivé činnosti mohou být vhodně různě kombinovány a propojovány i v jiných časových celcích než je jedna vyučovací hodina.

Ve všech okruzích učiva předmětu prvouka 2. ročníku využíváme zkušenosti žáků a učivo probrané v 1. ročníku, které dále rozšiřujeme. Ve výuce se žáci seznamují s věcmi a jevy blízkého okolí, získávají přehled o průběhu změn ročních dob a jejich vlivu na život rostlin, zvířat i lidí. Ve 2. ročníku je vhodné spojovat učivo předmětu člověk a jeho svět s učivem ostatních předmětů. Realizaci krátkodobých projektů můžeme koncem 2. ročníku spojovat s jednoduchými záznamy. Formu záznamu (kreslená, psaná, kombinovaná, výrobek) necháváme na rozhodnutí žákům, které vhodně usměrňujeme.

Ve vyučování ve 3. ročníku navazujeme na poznatky o přírodě a životě lidí, které žáci získali v 1. a 2. ročníku a prohlubujeme je. Zaměřujeme se především na poznávání místní krajiny, života lidí v obci, povolání lidí, zajímáme se o vyráběné věci, kulturu v obci, pověsti, které se váží ke kraji, upozorňujeme na významné stavby, události a osobnosti. Charakter učiva 3. ročníku umožňuje snadné využívání mezipředmětových vztahů. Propojováním učiva jednotlivých předmětů vznikají tematické krátkodobé projekty. Žáci si své přírodovědné záznamy zakládají a vytváří si tak svá první portfolia. Tím se při výuce učí žáci spolupracovat, vzájemně si pomáhat a obvykle vznikne přirozená potřeba skupinové práce.

Vzdělávací obsah pro 1. období

Pět tematických okruhů:

- **Místo, kde žijeme**
- **Lidé kolem nás**
- **Lidé a čas**
- **Rozmanitost přírody**
- **Člověk a jeho zdraví**

Místo, kde žijeme:

1. domov – rodina a život v rodině, místo, kde bydlím, kde nalézám ochranu, pochopení, soukromí, radost, adresa,
2. dům – člověk a péče o zdraví, základní hygienické návyky, jeho označení, členění, domácí zvířata,
3. byt – jednotlivé místnosti, jejich funkce a vybavení, zdravá výživa, režim dne,
4. okolí bydliště – nejbližší ulice, významné budovy, místo pro hry, zastávky hromadné dopravy, pošta, obchody,
5. škola – orientace ve škole a nejbližším okolí, prostory školy a jejich funkce, činnost školy, vhodné oblečení a pomůcky, osvojování vhodného chování ke spolužákům, učitelům a jiným osobám, bezpečná cesta do školy, škola jako vhodné prostředí pro práci a odpočinek, dopravní výchova – bezpečnost,
6. obec – název obce a jejích částí, minulost a současnost obce, poloha v krajině, označení obce, význačné orientační body, hlavní komunikační síť, významná místa v obci a jejich význam, kulturní a společenský život v obci, historická a památná místa v obci, životní prostředí v obci,

7. okolní krajina (místní oblast, region) – typ a povrch krajiny v okolí obce, rostlinný kryt a živočichové v místní krajině, osídlení, doprava, průmyslové stavby, využití půdy, rekreační oblasti, lidské zásahy v krajině, orientace ve volné krajině podle kompasu, buzoly, přírodních úkazů, určování světových stran, vliv krajiny na život lidí,
8. nejznámější povolání a výrobky řemeslníků, pracovní návyky a vhodné chování ve škole i mimo školu,
9. příroda na podzim v lese, v sadu, na zahradě a na poli, zima a zimní svátky, živočichové a rostliny v zimě, příroda, rostliny a živočichové na jaře, nejznámější ptáci, dny v týdnu, roční období, orientace v čase, příroda v létě.

Očekávané výstupy – 1. období:

- ✓ vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí
- ✓ začlení svou obec do příslušného kraje a obslužného centra ČR, pozoruje a popíše změny v nejbližším okolí, obci
- ✓ rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost

Lidé kolem nás:

1. rodina – příbuzenské vztahy v rodině, otec, matka, syn, dcera, bratr, sestra, prarodiče,
2. vztahy mezi členy rodiny – úcta, pomoc, pochopení, ochrana, respekt,
3. život rodiny – řád, pravidla rodinného života, rozdělení rolí v rodině, práva a povinnosti členů rodiny, společné činnosti rodiny, významné události v rodině, problémy v rodině,
4. člověk mezi lidmi, soužití lidí – člověk tvor společenský, vzájemné seznamování lidí, podobnost a odlišnost lidí, vztahy mezi lidmi, konflikty mezi lidmi, základní společenská pravidla mezi lidmi.

Očekávaný výstup – 1. období:

- ✓ rozlišujeme blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi
- ✓ odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností
- ✓ projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků, jejich přednostem i nedostatkům

Lidé a čas:

1. orientace v čase a časový řád - den, části dne, pracovní dny, dny volna, svátky, regionální slavnosti, měření času – hodiny, minuty, sekundy, kalendář, datum, letopočet,
2. orientace v čase – teď, před chvílí, včera, zítra, loni, letos, v budoucnu, dávno,
3. rytmus života – fáze života od narození do stáří, pravidelně opakované činnosti lidí – práce, odpočinek, spánek, strava, opakované děje v přírodě,
4. časové vztahy v životě – vrstevníci, mladý dospělý, starý,

Očekávané výstupy – 1. období:

- ✓ využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti
- ✓ pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije
- ✓ uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské spol., soužití, zvycích a o práci lidí, na příkladech porovnává minulost a současnost

Rozmanitost přírody:

1. látky a jejich vlastnosti – třídění látek, změny skupenství, vlastnosti látek, porovnávání látek a měření veličin s praktickým užíváním základních veličin,
2. voda a vzduch – výskyt, vlastnosti a formy vody, oběh vody v přírodě, vlastnosti, složení a proudění vzduchu, jeho význam pro život,
3. nerosty a horniny, půda – některé hospodářsky významné horniny a nerosty, zvětrávání, vznik půdy a její význam,
4. Vesmír a Země – sluneční soustava, den a noc, roční období,
5. život, jeho různé podoby a formy,
6. rostliny – znaky života rostlin, jejich životní potřeby a projevy, průběh života rostlin, známé a snadno dostupné druhy rostlin, stavba těla a jeho částí, funkce jednotlivých částí rostlin, význam rostlin pro člověka – okrasné, užitkové, péče o rostliny v přírodě, v domácnosti, chráněné a ohrožené rostliny,
7. živočišná říše – znaky života živočichů, jejich životní potřeby a projevy, průběh a způsob života živočichů, základní skupiny živočichů, stavba těla vybraných živočichů, funkce jednotlivých částí těla, živočichové ve volné přírodě,
8. živočichové chovaní lidmi – užitková, hospodářská, domácí zvířata,
9. chráněné a ohrožené druhy živočichů, péče o živočichy v přírodě a v zajetí,

Očekávané výstupy – 1. období:

- ✓ pozoruje, popíše a porovná viditelné změny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích
- ✓ roztřídí některé přírodniny podle nápadných určujících znaků, uvede příklady výskytu organismů ve známé lokalitě
- ✓ provádí jednoduché pokusy u skupiny známých látek, určuje jejich společné a rozdílné vlastnosti a změří základní veličiny pomocí jednoduchých nástrojů a přístrojů

Člověk a jeho zdraví:

1. osobní bezpečí a péče o zdraví - zdraví a nemoc, běžné nemoci a jejich obvyklé příznaky, ochrana proti nemocem, chování nemocného doma, u lékaře a v nemocnici, základní pravidla při užívání léků, nebezpečí nevhodného užívání léků, zdravotnická zařízení v nejbližším okolí a jejich činnost, zdravý denní režim – práce, odpočinek, pohyb, stravování, spánek, základní hygienické návyky, intimní hygiena, péče o zevnějšek, drobná poranění, první pomoc, přivolání pomoci lékaře, dospělého, bezpečné chování v rizikovém prostředí, bezpečné chování v silničním provozu v roli chodce a cyklisty, krizové situace (šikana, týrání, sexuální zneužívání), brutalita, a jiné formy násilí v médiích,
2. lidské tělo – životní potřeby a projevy, základní stavba a funkce, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, základy lidské reprodukce, vývoj jedince,
3. návykové látky a zdraví – odmítání návykových látek, hrací automaty, počítače,

Očekávané výstupy – 1. období:

- ✓ uplatňuje elementární hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím znalostí o lidském těle, projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví
- ✓ dodržuje zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných
- ✓ chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná, v případě potřeby požádá o pomoc
- ✓ uplatňuje základní pravidla účastníků silničního provozu
- ✓ reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech

Průřezová témata:

Environmentální výchova:

Žáky učíme:

- ✓ citlivému přístupu k přírodě, lásce k okolní krajině, k obci, její minulosti i budoucnosti
- ✓ dávat příležitost uvědomovat si propojenost vztahů mezi člověkem a přírodou a možnost člověka přírodu ovlivňovat
- ✓ učit se rozlišovat pozitivní způsoby ovlivňování přírody člověkem od negativních
- ✓ poznávat význam a úkol jednotlivých profesí ve vztahu k životnímu prostředí
- ✓ objevovat možnosti ke zlepšování okolního prostředí a péči o něj
- ✓ vytvářet první předpoklady pro získávání dobré hodnotové orientace v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace
- ✓ vnímání života jako nejvyšší hodnoty
- ✓ učit se odpovědnosti ve vztahu k ochraně přírody a přírodních zdrojů
- ✓ v učivu životní podmínky organismů a vzájemné vazby vysvětlit požadavky každého organismu a narušení podmínek lidmi
- ✓ v učivu člověk a příroda (ochrana přírody) vést k vytvoření uceleného elementárního pohledu na okolní přírodu jako celku a k odpovědnému jednání ve vztahu k ostatním organismům

Dáváme jim prostor pro nápady co dělat teď, aby i v budoucnosti bylo na Zemi zdravé životní prostředí. Vytváříme první předpoklady k tomu, aby žáci získávali dobrou hodnotovou orientaci v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace.

Osobnostní a sociální výchova:

- ✓ utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni
- ✓ rozvíjení dovedností týmové spolupráce
- ✓ vést žáky k uvědomování si hodnoty spolupráce a vzájemné pomoci
- ✓ v učivu člověk a zdraví a člověk a společnost lze naplňovat prostřednictvím témat směřujících k sebepoznání, sebepojetí, seberegulaci, k udržení psychického zdraví

Výchova demokratického občana:

- ✓ výchova k respektování zákonů, norem, dohodnutých pravidel,
- ✓ pochopení hodnot jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost, motivace k ohleduplnosti a ochotě pomáhat zejména slabším
- ✓ chápat události a problémy s různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská dimenze)

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech:

- ✓ utvářet pozitivní postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti, učit se vnímat Evropu jako širší vlast
- ✓ v učivu člověk a příroda (problémy lidstva, ochrana přírody) a člověk a zdraví (ochrana člověka za mimořádných událostí) využívat zkušeností a poznatků žáků z běžného života i mimořádných událostí v rodině, obci a okolí a porovnávat je s pravidly chování v takových situacích

Multikulturní výchova:

- ✓ učit se komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin
- ✓ uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých
- ✓ uvědomovat si, že etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné
- ✓ v učivu člověk a zdraví, rozmanitosti životních podmínek na Zemi, životní projevy a potřeby člověka, člověk ve společnosti vést žáky k respektování zvláštností různých etnik i sociokulturních rozdílů ve společnosti, vnímat právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci v rámci přírody jako celku

Mediální výchova:

- ✓ ve všech oblastech učiva využívat potenciál médií jako zdroje informací, ale také vytvářet kritický postoj k některým zdrojům na základě vlastních zkušeností a rozvíjet komunikační schopnosti při veřejném vystupování a při týmové spolupráci

2. období (4. a 5. ročník)

Charakteristika výuky vzdělávacího předmětu Vlastivěda a Přírodověda:

Vzdělávací obsah vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět ve 4. a 5. ročníku bude realizován prostřednictvím vzdělávacího předmětu Vlastivěda a Přírodověda. Výuka vzdělávacího předmětu Vlastivěda se realizuje s dotací 2 hodiny týdně a navazuje na výchovné a vzdělávací cíle předmětu Prvouka v tematických okruzích Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás a Lidé a čas v 1. období. Výuka vzdělávacího předmětu Přírodověda se realizuje s dotací 2 hodiny týdně a navazuje na výchovné vzdělávací cíle předmětu Prvouka v tematických okruzích Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví. Žáci se učí pozorovat, objevovat a pojmenovávat věci, jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti. Poznávají sami sebe, učí se vnímat lidi a vztahy mezi nimi. Učí se poznávat, že Země a život na ní tvoří jediný celek, že všechny jevy a děje spolu souvisí a jsou v rovnováze a jakékoli narušení může být pro další život rozhodující. Všechny poznatky i souvislosti vycházejí z pozorování skutečných jevů, z prožitků a zkušeností žáků z jejich života, ale i z modelových situací a pokusů. Informace získávají žáci z literatury a dalších informačních zdrojů. Zjištěné výsledky i jejich třídění žáci zaznamenávají a prezentují různými způsoby. Nezbytnou součástí výuky jsou vycházky, exkurze, besedy a nejrůznější projekty. Charakteristické pro výuku tohoto období je samostatné vyhledávání, získávání a zkoumání informací z dostupných zdrojů (učebnice, encyklopedie, internet, návštěva veřejné knihovny, muzea), od členů své rodiny a lidí v nejbližším okolí (společné návštěvy památek, výstav, atd.). Výuka dějinné i zeměpisné části dává možnost vytvářet projekty, které doplní a obohatí výuku (propojení českého jazyka, výtvarné a hudební výchovy, pracovních činností). Výuku vlastivědných témat vhodně doplňují obrazy, mapy a plány, vědomostní soutěže, práce ve skupinách, filmy, besedy, výstavy, exkurze, školní výlety.

Vzdělávací obsah pro 2. období

Místo, kde žijeme:

1. obec ve vyšším územním a správním celku, místní krajina, místní oblast, region, zeměpisná poloha a přírodní tvářnost místní krajiny, významné obce a města, společenské, hospodářské, historické a technické památky a objekty, dopravní síť, cestovní ruch v regionu, náš region v minulosti, místní pověsti, významné události a předkové,
2. naše vlast – Česká republika, kraje a krajská města, Česká republika – demokratický stát, regiony ČR – domov, vlast, národ, vlastenectví, soužití národů a národností. Praha a vybrané oblasti ČR, surovinové zdroje, výroba, služby a obchod, správa a samospráva, státní symboly, armáda
3. Evropa a svět – sousední státy ČR, jejich poloha, přírodní podmínky, kontinenty a oceány, evropské státy, EU, cestování,

4. mapy a plány, orientace v krajině, povrch České republiky, vodstvo České republiky, počasí a podnebí, půda a zemědělství, nerostné bohatství, průmysl, mapy obecně zeměpisné a tematické – obsah, grafika, vysvětlivky,
5. životní prostředí, ochrana krajiny a životního prostředí

Očekávané výstupy – 2. období:

- ✓ určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu
- ✓ určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě
- ✓ rozlišuje mezi náčrty a plány a základními typy map
- ✓ vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického
- ✓ zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích
- ✓ rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam
- ✓ vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a lidských sídlech na mapách naší republiky, Evropy a polokouli

Lidé kolem nás:

1. chování lidí – vlastnosti lidí, pravidla slušného chování, principy demokracie,
2. vlastnictví – soukromé, veřejné, osobní, společné, peníze,
3. právo a spravedlnost – základní lidská práva dítěte, práva a povinnosti žáků školy, protiprávní jednání, právní ochrana občanů a majetku, soukromé vlastnictví duševních hodnot,
4. kultura – podoby a projevy kultury, kulturní instituce, masová kultura a subkultura,
5. základní globální problémy – člověk a přírodní zdroje a jejich využívání, významné sociální problémy, problémy konzumní společnosti, nesnášenlivost mezi lidmi, globální problémy přírodních prostředí,

Očekávané výstupy – 2. období:

- ✓ vyjádří na základě vlastní zkušenosti základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a dívkami, v rodině, v obci
- ✓ rozlišuje základní rozdíly mezi jednotlivci, obhájí své názory, případně připustí svůj omyl a dohodne se na společném postupu řešení
- ✓ rozpozná ve svém okolí jednání a chování, které už tolerovat nemohou a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy
- ✓ rozlišuje základní formy vlastnictví, používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze, na příkladu ukáže nemožnost realizace všech chtěných výdajů, vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy
- ✓ poukáže v nejbližším společenském a přírodním prostředí na změny a některé problémy a navrhne možnosti zlepšení životního prostředí obce

Lidé a čas:

1. současnost a minulost v našem životě – proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby, člověk a technika – síla, příklady jednoduchých strojů – páka, nakloněná rovina, kladka, kolo, parní stroj, příklady různých výroby a jejich význam, průběh lidského života, státní svátky a významné dny,
2. regionální památky – péče o památky, lidé a obory zkoumající minulost, báje, mýty, pověsti – minulost kraje a předků, domov, vlast, rodný kraj,
3. obrazy z českých dějin – nejstarší osídlení naší vlasti, první státní útvary na našem území – Velká Morava, český přemyslovský stát, počátky křesťanství, Cyril a Metoděj, svatý Václav, počátky českého království, Český stát za vlády Karla IV., české země a způsob života v době husitství a v době Jiřího z Poděbrad, české země a způsob života v období habsburské monarchie, osvícenství, doba pobělohorská, baroko, J. A. Komenský, Marie Terezie a Josef II. -reformy, národní obrození, rozvoj vědy a techniky, kulturní život v 19. století, 1. světová válka a vznik Československé republiky, 2. světová válka a okupace, obnovení republiky, poválečný vývoj, okupace 1968, vývoj po roce 1989, obnovení samostatného Českého státu 1993, státní svátky

Očekávané výstupy – 2. období:

- ✓ pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději
- ✓ využívá archívů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti
- ✓ rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti

- ✓ srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti
- ✓ objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů

Rozmanitost přírody:

1. životní podmínky – rozmanitost podmínek života na Zemi, podmínky života na Zemi- Slunce, vzduch, voda půda, horniny a nerosty, význam ovzduší, vodstva, půd, měření vlastností látek, magnet, magnetická síla, kompas, rozmanitost života ve vybraných přírodních celcích – vzájemná závislost rostlinstva a živočišstva na neživé přírodě, podnebí a počasí, změny živé přírody (roční období, délka dne), domácí zvířata – kočka, pes (etologie, chov), Země, Slunce, Sluneční soustava, Měsíc, střídání dne a noci, výzkum vesmíru, tropické a subtropické ovoce a plody, rostliny a živočichové, třídění rostlin, třídění živočichů, příprava živočichů na zimu, rostliny v zimě
2. rovnováha v přírodě – význam, vzájemné vztahy mezi organismy, základní společenstva, rozmanitost rostlin a hub, poznávání stavby těla a způsobu života, životní podmínky, přizpůsobování změnám prostředí, výživa rostlin, rostlina kulturní a planá, bylina jednoletá, dvouletá a víceletá, plevely a jejich poznávání, druh a odrůda, houby – základní stavba, výživa, houby jedlé, nejedlé a jedovaté, příprava rostlin a živočichů na zimu, třídění přírodnin,
3. ohleduplné chování k přírodě a ochrana přírody – odpovědnost lidí, ochrana a tvorba životního prostředí, ochrana rostlin a živočichů, likvidace odpadků, živelné pohromy a ekologické katastrofy,

Očekávané výstupy – 2. období:

- ✓ objevuje a zjišťuje propojenost prvků živé a neživé přírody, princip rovnováhy přírody a nachází souvislosti mezi konečným vzhledem přírody a činností člověka
- ✓ vysvětlí na základě elementárních poznatků o Zemi jako součásti vesmíru souvislost s rozdělením času a střídáním ročních období
- ✓ zkoumá základní společenstva ve vybraných lokalitách regionu, zdůvodní podstatné vzájemné vztahy mezi organismy a nachází shody a rozdíly v přizpůsobení organismů prostředí
- ✓ porovnává na základě pozorování základní projevy života na konkrétních organismech, prakticky třídí organismy do skupin podle klíče nebo atlasu
- ✓ zhodnotí některé činnosti člověka v přírodě a rozlišuje aktivity, které mohou prostředí a zdraví člověka podporovat nebo poškozovat

- ✓ stručně charakterizuje specifické přírodní jevy a z nich vyplývající rizika vzniku mimořádných událostí, v modelové situaci prokáže schopnost se účinně chránit
- ✓ založí jednoduchý pokus, naplánuje a zdůvodní postup, vyhodnotí a vysvětlí výsledky pokusu

Člověk a jeho zdraví:

1. lidské tělo – životní potřeby a projevy, základní stavba a funkce, základní ústrojí lidského těla, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, základy lidské reprodukce, vývoj jedince,
2. péče o zdraví, zdravá výživa – první pomoc, osobní, intimní a duševní hygiena, stres a jeho rizika, reklamní vlivy, režim dne,
3. návykové látky a zdraví – odmítání návykových látek, hrací automaty, počítače,
4. osobní bezpečí – bezpečné chování v rizikové prostředí, bezpečné chování v silničním provozu v roli chodce a cyklisty, krizové situace (šikana, týrání, sexuální zneužívání), brutalita a jiné formy násilí v médiích,
5. situace hromadného ohrožení,

Očekávané výstupy – 2. období:

- ✓ využívá poznatků o lidském těle k vysvětlení základních funkcí jednotlivých orgánů a soustav a podpoře zdravého způsobu života
- ✓ rozlišuje jednotlivé etapy života a orientuje se ve vývoji dítěte před a po jeho narození
- ✓ účelně plánuje svůj čas pro učení, práci, zábavu a odpočinek podle vlastních potřeb s ohledem na oprávněné nároky jiných osob
- ✓ uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a v modelových situacích simulujících mimořádné události, vnímá dopravní situaci, správně ji vyhodnotí a vyvodí odpovídající závěry pro své chování jako chodce a cyklista
- ✓ předvede v modelových situacích osvojené jednoduché způsoby odmítání návykových látek
- ✓ uplatňuje základní dovednosti a návyky související s podporou zdraví a jeho preventivní ochranou
- ✓ rozpozná život ohrožující zranění, ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc
- ✓ uplatňuje ohleduplné chování k druhému pohlaví a orientuje se v bezpečných způsobech sexuálního chování mezi chlapci a děvčaty v daném věku

Průřezová témata:

Osobnostní a sociální výchova:

- ✓ utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni,
- ✓ rozvíjení dovedností týmové spolupráce,
- ✓ vést žáky k uvědomování si hodnoty spolupráce a vzájemné pomoci,
- ✓ v učivu člověk a zdraví a člověk a společnost lze naplňovat prostřednictvím témat směřujících k sebepoznání, sebepojetí, seberegulaci, k udržení psychického zdraví,

Výchova demokratického občana:

- ✓ výchova k respektování zákonů, norem, dohodnutých pravidel,
- ✓ pochopení hodnot jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost,
- ✓ motivace k ohleduplnosti a ochotě pomáhat zejména slabším,
- ✓ chápat události a problémy s různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská dimenze),

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech:

- ✓ utvářet pozitivní postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti,
- ✓ vnímat Evropu jako širší vlast,
- ✓ v učivu člověk a příroda (problémy lidstva, ochrana přírody) a člověk a zdraví (ochrana člověka za mimořádných událostí) využívat zkušeností a poznatků žáků z běžného života i mimořádných událostí v rodině, obci a okolí a porovnávat je s pravidly chování v takových situacích,

Multikulturní výchova:

- ✓ učit se komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin,
- ✓ uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých,
- ✓ uvědomovat si, že etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné,

- ✓ v učivu člověk a zdraví, rozmanitosti životních podmínek na Zemi, životní projevy a potřeby člověka, člověk ve společnosti vést žáky k respektování zvláštností různých etnik i sociokulturních rozdílů ve společnosti, vnímat právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci v rámci přírody jako celku,

Environmentální výchova:

- ✓ vnímání života jako nejvyšší hodnoty,
- ✓ učit se odpovědnosti ve vztahu k ochraně přírody a přírodních zdrojů,
- ✓ v učivu životní podmínky organismů a vzájemné vazby vysvětlit požadavky každého organismu a narušení podmínek lidmi,
- ✓ v učivu člověk a příroda (ochrana přírody) vést k vytvoření uceleného elementárního pohledu na okolní přírodu jako celku a k odpovědnému jednání ve vztahu k ostatním organismům,

Mediální výchova:

- ✓ ve všech oblastech učiva využívat potenciál médií jako zdroje informací, ale také vytvářet kritický postoj k některým zdrojům na základě vlastních zkušeností a rozvíjet komunikační schopnosti při veřejném vystupování a při týmové spolupráci.